הלכות ברכות הודאות

ילקוט יוסף

מתוך ילקוט יוסף, מאת הרב יצחק יוסף.
הטקסט נלקח מאתר «ילקוט יוסף חינם – האתר להפצת יהדות» (yalkut.info).
זכויות היוצרים על הטקסט שמורות לבעליהן. הקובץ נועד ללימוד בלבד ואינו למכירה.
geulaquiz.com

סימן ריט – ברכת הודאת היחיד – הגומל

א ארבעה צריכים להודות, יורדי הים כשעלו ממנה, הולכי מדברות כשיגיעו לישוב, מי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. וסימנך: וכל החיים יודוך סלה. חבוש, יסורים, ים, מדבר. [ילקוט יוסף, חג דיני ברהמז וברכות עמוד תקסט].

ב ומה מברך? ברוך אתה ה׳ אלוקינו מלך העולם הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב. והשומעים אומרים: מי שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה. [ילקוט יוסף, ברכות עמוד תקסט. ירחון קול תורה תשרי תשסד עמוד פב-פג].

ג המנהג הפשוט שאין הקטן פחות מיג שנה מברך ברכת הגומל, אך הרוצים להנהיג שגם קטן יברך הגומל, יכולים להנהיג כן, והאב אינו יכול לברך הגומל במקום בנו. [שם]

ד יש להזהיר את הקהל שיענו אמן אחר ברכת הגומל קודם שיענו ״מי שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה״. והמברך עונה אחר הקהל ״אמן כן יהי רצון״. [ילקוט יוסף דיני ברכות עמ׳ תקעא].

ה מי שהיה בבית האסורים ויצא משם, ונתחייב בברכת הגומל, וגם נסע מעיר לעיר שיעור מהלך פרסה, אף שנתחייב בברכת הגומל ב׳ פעמים, אינו מברך אלא ברכה אחת, ועולה לו לזה ולזה. וכן מי שהיה חולה וגם נסע לחו״ל, ברכה אחת פוטרתו. [ילקו״י, דיני ברכות עמו׳ תקעב. ודמי למחלוקת הפוסקים במי שנתחייב לברך ב׳ פעמים אשר יצר. וראה בילקוט יוסף השכמת הבוקר סי׳ ו׳. ובירחון קול תורה סיון תשסד עמוד מו].

ו חטופי מטוס ששוחררו יש להם לברך ברכת הגומל. אבל קרוביהם וידידיהם אין להם לברך הגומל. ואשכנזי רשאי לברך על הצלת חבירו ורפואתו. [ילקוט יוסף ברכות עמוד תקעב].

ז נשים חייבות לברך ברכת ״הגומל״ לאחר שנתרפאו ממחלה, או לאחר לידת בן או בת. וכיו״ב. ולכן אם האשה נתחייבה בברכת הגומל, תלך לבית הכנסת ותברך בעזרת הנשים, כשיש עשרה אנשים בבית הכנסת, בעת קריאת התורה בין גברא לגברא. [כשיש חלון בעזרת הנשים הפתוח עד הגג], או תברך כשעושים מסיבה בבית להולדת הבת, או בעת לימוד ״ברית יצחק״ שנוהגים לערוך בליל הברית, או בעת סעודת המילה, כשיש שם עשרה אנשים גדולים. ותברכנה בפתח החדר, בקול רם, כדי שישמעו את הברכה. ואין לאשה למנוע עצמה מלברך הגומל בזמן שאינה טהורה. ואין לבעל לברך הגומל במקום אשתו, אלא אם כן גם הוא נתחייב בברכה זו, כגון שנסע מעיר לעיר שיעור פרסה וכדומה, שאז יברך בבית הכנסת בעת קריאת התורה, ואשתו תשמע את ברכתו בעזרת הנשים, ותכוין לצאת ידי חובת הברכה, וגם הוא יתכוין להוציאה בברכתו. ואף שהאיש מברך הגומל על נסיעה מעיר לעיר, והיא צריכה לברך הגומל אחר לידה או מחלה, יכול להוציאה מדין שומע כעונה גם בכהאי גוונא, דסוף סוף מטבע אחד הוא. ואם עברה ובירכה ברכת הגומל בלא עשרה, יצאה ידי חובה ולא תחזור לברך הגומל בעשרה. [ילקו״י, שם, עמ׳ תקעג, ועמוד תשנט. ירחון קול תורה חשון תשסד עמוד סח].

ח יש מי שכתב שיכולות הנשים שנתחייבו בברכת הגומל לברך ברכה זו בפני תשע נשים ואיש אחד, ואין לסמוך על דבריו נגד דעת מרן שקבלנו הוראותיו.

ט אפשר לברך ברכת הגומל בלילה [בעשרה], ומכל מקום יש המקפידים שלא לברך ברכה זו אלא ביום. [ילקוט יוסף, חג דיני ברהמז וברכות עמוד תקעד].

י צריך לברך ברכה זו בפני עשרה, וטוב ששנים מהם יהיו תלמידי חכמים, דכתיב, וירוממוהו בקהל עם, ובמושב זקנים יהללוהו. ואם אין תלמידי חכמים מצויים בעיר, יברך אפילו שלא בפני תלמידי חכמים. ונהגו לברך ברכת הגומל אחר קריאת התורה, לפי שיש שם עשרה. ואין להקל לברך שלא בפני עשרה אפילו לגבי אשה. ומכל מקום בדיעבד מי שעבר ובירך הגומל שלא בפני עשרה, לא יחזור לברך שנית ברכת הגומל, אלא יאמר ברכה זו בלי שם ומלכות בפני עשרה. [ילקוט יוסף, חג דיני ברהמז וברכות עמוד תקעד].

יא יש אומרים שאין המברך עצמו מצטרף לעשרה, דבעינן שיהיה שם מנין לבד מהמברך. ומכל מקום המברך באופן כזה שאין שם עשרה אלא בצירוף המברך, יש לו על מה שיסמוך. [ילקוט יוסף, חג דיני ברהמז וברכות עמוד תקעה].

יב מי שנתחייב בברכת הגומל, כגון שהיה חולה [עלה למטה] ונתרפא, ועלה לעליית מפטיר, יש לו לברך ברכת הגומל אחר סיום ברכות ההפטרה, ולא בין קריאת התורה להפטרה. [ילקוט יוסף, חג דיני ברהמז וברכות עמוד תקעו].

יג מי שנתחייב בברכת הגומל, כגון שנסע מעיר לעיר שיעור פרסה וכדומה, ואינו עולה לקריאת התורה, וחבירו שגם כן נתחייב בברכת הגומל עולה לקרות בתורה, יכול לומר לו שיכוין עליו להוציאו בברכת הגומל, וגם הוא יתכוין לצאת, ויוצא ידי חובת הברכה בשמיעתו, שגם בברכת הגומל מהני שפיר דין ״שומע כעונה״. [ילקוט יוסף, חג דיני ברהמז וברכות עמ׳ תקעו].

יד מי שהתחייב בברכת הגומל, לכתחלה ישתדל לברך ברכה זו בתוך ג׳ ימים, ואפילו שלא בפני ספר תורה ובשעת קס״ת, ושלא בפני ב׳ חכמים, ודי שיהיו שם עשרה. שאין להמתין ולאחר בשביל זה ברכה זו. ואם איחר מלברך ברכת הגומל יש לו תשלומין לברך כל זמן שירצה, אלא שנכון שלא לאחר יותר מג׳ ימים. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקעז].

טו אם נתחייב לברך הגומל בערב יום טוב, טוב להשתדל לברך ביום טוב, או על כל פנים קודם שיעבור הרגל. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקעח].

טז הנוסע מעיר לעיר בכל רחבי הארץ, אם יש בנסיעתו כשיעור פרסה, שהוא שעה וחומש, [שבעים ושתים דקות] בין ברכבת ובין באוטובוס וברכב פרטי, צריך לברך אחר כך ״הגומל״, לפי מנהג הספרדים ועדות המזרח. ואף אם יש בדרך נקודות ישוב ומושבים, גם בזה מנהגינו לברך הגומל, שכל הדרכים בחזקת סכנה. ואם נוסע מעיר לעיר פחות משיעור זה, לא יברך בשם ומלכות. ואם יש בהליכה וחזרה בו ביום שיעור פרסה, מברך בשם ומלכות, אף אם נסע מחצית שיעור פרסה בבוקר, ומחציתה בלילה. [ילקו״י ברכות עמ׳ תקעט. ילקו״י תפלה כרך ב׳ תשס״ד, עמוד ג׳].

יז והוא הדין בכל זה לענין תפלת הדרך, שהנוסע מעיר לעיר שיעור פרסה, מברך תפלת הדרך עם צאתו מהעיר. [ואין צריך שיחזיק בדרך איזה זמן]. ואין צריך לעצור את הרכב כדי לברך תפלת הדרך, אלא יכול לברך כשהוא נוהג ברכב. ומכל מקום אם יכול לעצור באופן שלא יכנס לסכנה, וכשאינו ממהר, נכון לכתחלה לעצור ולברך ברכת תפלת הדרך בכוונה. ואין צריך לברך אלא פעם אחת ביום, אפילו אם ינוח בעיר באמצע היום. אבל אם היה דעתו ללון בעיר, ואחר כך נמלך ויצא מהעיר כדי לשוב לביתו וכדומה, צריך לחזור ולברך תפלת הדרך פעם נוספת. ואין לאומרה כשעדיין הוא בתוך העיר, אלא לאחר שיצא מהעיר ויתחיל בנסיעתו בכביש בין עירוני. ואם שכח לאומרה, יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך, ובלבד שלא הגיע בתוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה. ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה. [ילקוט יוסף ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפ. ילקוט יוסף תפלה כרך ב׳, מהדורת תשס״ד סימן קי].

יח הנוסעים בכבישים שמצוי בהם סכנה, כגון בכבישים שמצוי בהם יידוי אבנים ובקבוקי תבערה על ידי המחבלים, מברך הגומל אף אם נסע פחות משיעור פרסה. ואם נוסע בכבישים אלה כל יום, יברך הגומל בשבת, [בין גברא לגברא], לפטור נסיעותיו במשך השבוע. [שם עמוד תקפא].

יט הנוסעים מעיר לעיר שיעור פרסה, יש שאין מברכים הגומל אלא בחזרתם למקומם, אם דעתם לחזור בתוך ל׳ יום. וכן הנוסעים להשתטח על קברי הצדיקים, ושוהים שם יומיים או שלשה, [ונסעו שיעור פרסה או יותר], יש שאין מברכים הגומל עד שישובו למקום מגוריהם. אולם המנהג הוא לברך הגומל כשנוסע לחו״ל אם מתעכב שם כמה ימים, ועולים לתורה בשבת, או בשני וחמישי, ומברכים הגומל בהיותם בחו״ל, ואחר כך כשחוזרים לארץ, חוזרים ומברכים הגומל על דרך החזרה. [ילקו״י הלכות ברכות עמוד תקפא-תקפב. על פי מעשה רב של מרן האמו״ר שליט״א].

כ הטס במטוס שיעור שעה ושתים עשרה דקות, כשמגיע למחוז חפצו לשלום יברך ברכת הגומל, אף על פי ששדה התעופה קרוב למקום מגוריו, שגם זה בכלל הולכי מדברות ודרכים. ואם טס באוירון פחות מזמן זה, אינו מברך, וכדין הנוסע במכונית מהירה, שאם שהה בדרך פחות משיעור שעה וחומש, אינו מברך הגומל, אף אם באוטובוס שיעור הנסיעה הוא שעה וחומש. והטס באוירון הליכה וחזרה בו ביום, ובצירוף ההליכה והחזרה יש שיעור שעה וחומש ששהה בטיסה, מברך הגומל, בשם ומלכות. והדין כן גם באשה. [ילקו״י שם עמוד תקפב].

כא יש לברך הגומל גם אם טס במטוס שיעור הנז׳ מעל מקום יישוב, [הנה אע״פ שבסידור יחוה דעת כתבו שלא לברך, אין נראה כן לדינא, וכן הסכים עמנו מרן האמו״ר שליט״א, שכל ששהה שיעור פרסה בנסיעה במטוס, מברך הגומל ותפלת הדרך, אף אם טס מעל מקום יישוב. וראה בילקוט יוסף תפלה כרך ב׳ מהדורת תשס״ד, עמוד יב, ובירחון קול תורה אלול תשס״ג עמוד לא].

כב חיילים הצונחים ממסוק וכדו׳, ורוצים לברך אחר כך ברכת הגומל, כדין הנוסע במקומות ששכיח בהם ההיזק, שמברך אפילו פחות משיעור פרסה, יש להם על מה שיסמוכו. [שם עמו׳ תקפג].

כג בכל חולי צריך לברך, אפילו אינו חולי של סכנה, ולא מכה פנימית, כל שעלה למטה וירד, צריך לברך. ואין צריך שיהיה רתוק למטתו שלשה ימים, אלא כל שהיה רתוק למטתו חייב לברך הגומל כשיתרפא. ולכן פצועי תאונת דרכים שנפלו למשכב, צריכים לברך הגומל לאחר שיבריאו. וכל שכן מי שהיה חולה בכל גופו שכיוצא בו מחללין עליו את השבת על ידי גוי, שצריך לברך הגומל. אולם מי שחש בראשו, או במעיו, או בשיניו, ולא נפל למשכב, אין זה בכלל חולה, ולכשחלפו הכאבים אינו מברך הגומל. אלא אם כן היה לו חום. [ילקו״י על הלכות ברכות עמ׳ תקפג, ובמהדורת תשס״ד, עמוד תשנח. שארית יוסף חלק ג׳ עמוד שנח].

כד חולה עינים שיש בעיניו ציר או דמעות, או מוגלה, וסובל מכך, לאחר שנתרפא מברך הגומל בשם ומלכות. ואפילו אם לא עלה למטה. ומי שעבר ניתוח בעיניו, אף שלא הוצרך לאישפוז, צריך לברך הגומל. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפד].

כה מי שעבר ניתוח שבר, או טחורים, וכדומה, וכן כל ניתוח מן החלל ולפנים, לאחר שנתרפא צריך לברך הגומל. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפה].

כו מי שנתקף בחולי מידי פעם, מזמן לזמן, כל פעם שמחלים ונעשה בריא מברך הגומל, אף שהרופא אומר שחולי זה יחזור אליו. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפה].

כז מי שהתעלף והתעורר, אינו מברך הגומל, אלא אם כן נסע מעיר לעיר שיעור פרסה, שאז יברך הגומל ויכוין לפטור גם את מה שהתעלף. אולם מי שחלה בשפעת ונפל למשכב באופן שהוא גרם לעצמו החולי על ידי חוסר זהירותו, לכשיתרפא מחוליו צריך לברך הגומל בשם ומלכות, ככל חולה שנתרפא. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפה].

כח מי שניסה לאבד עצמו לדעת על ידי שתיית רעל מסוכן וכדומה, ועל ידי טיפול נמרץ שב לאיתנו והבריא, אינו מברך הגומל, שאין זה מברך אלא מנאץ. [ילקו״י הל׳ ברכות עמו׳ תקפו].

כט מי שניצול מתאונת דרכים, לדידן אין לברך הגומל, אף אם היו עמו ברכב כאלה שנפצעו קשה, או ח״ו נהרגו באותה תאונה. וכן אין לברך בשם ומלכות שעשה לי נס במקום הזה, שאין מברכים אלא על נס שהוא יוצא ממנהג העולם, אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו, כגון שבאו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצול, אינו מברך. וטוב לברך בלא שום ומלכות. ואם שהו בנסיעתם מהלך שעה ורבע, יברכו הגומל על הנסיעה, ויפטרו את נס התאונה. [שם עמ׳ תקפז].

ל וכן מי שנכנס לשחות בים, והיה בסכנת טביעה וניצול, כיון שלא נפל למשכב אינו מברך הגומל. וכן מי שיצא למלחמה ונלחם, אף שהיה בסכנת נפשות, אינו מברך הגומל בחזרתו מהמלחמה בשלום, אלא אם כן נסע מעיר לעיר שיעור מהלך פרסה, שאז יברך הגומל על הנסיעה ויועיל לו גם עבור הצלתו מהמלחמה. ואם רוצה לכתחלה לנסוע מעיר לעיר כדי לברך אחר כך הגומל, רשאי לעשות כן, ואין זה בכלל האיסור להכניס עצמו לידי סכנה, כיון שכן הוא דרך העולם לנסוע ממקום למקום. [ילקוט יוסף על הלכות ברכות עמוד תקפז].

לא והוא הדין בזה למי שפרצו שודדים לתוך ביתו, ושדדו את כספו, והיה בסכנת נפשות, שאינו מברך הגומל. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפז].

לב מי שנפצע בתאונת דרכים, והוצרך לאישפוז בבית החולים ואחר שהחלים מחוליו לא חזר לקדמותו לגמרי, אלא הפך לבעל מום קבוע, כגון קטוע רגל ל״ע, וכדומה, כל שנתרפא והוא בכח ובריאות, יברך ברכת הגומל בשם ומלכות. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפח].

לג מי שחש כאבים באיזה אבר מסויים מחמת נפילה וכדומה, או מחמת תאונת דרכים, ולא נפל למשכב ולא חלה, אינו מברך הגומל. וכן מי שחש כאב ברגליו והוצרך לשכב איזה ימים כדי שיוכל ללכת בלי כאבים, אינו מברך הגומל, אלא אם כן חלה בשביל זה. ואפילו מי ששבר את ידו והוצרכו להניח על ידו גבס, או תחבושת, אינו מברך הגומל. [ילקוט יוסף, שם, עמ׳ תקפח].

לד חולה שיש בו סכנה, כגון מי שהיתה לו מכה פנימית וכדומה, או מי שקיבל התקף לב ל״ע והיה בסכנה, וכדומה, אף שלא עלה למטה, או שירד מהמטה בו ביום, לכשיתרפא צריך לברך הגומל. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפח].

לה מי שהיה חולה ונתרפא, ובטרם הספיק לברך הגומל חלה שנית, לא יברך הגומל עד שיתרפא שנית, ולכשיתרפא יברך ברכה אחת ויפטור בה את כל חיוביו. וכן מי שנסע מעיר לעיר מהלך פרסה, ובטרם שהספיק לברך הגומל נפל למשכב, אינו מברך הגומל על הנסיעה אלא לאחר שיבריא ממחלתו. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפט].

לו מי שחלה ונתרפא, או שנפצע בתאונת דרכים, וכדו׳ והבריא, ולא הספיק לברך הגומל ומת לו אחד משבעה קרובים שחייב להתאבל עליהם, רשאי לברך ״הגומל״ בתוך שבעה ימי אבלות. ואם יש ספר תורה בבית האבל, יברך בין גברא לגברא. אך לא יעלה לספר תורה. ואם אין שם ספר תורה, או שיברך בפני עשרה, או שיברך בשבת של השבעה, בבית הכנסת, בין גברא לגברא. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקפט].

לז מה שיש נוהגים להסמיך את תפלת הדרך לברכה על איזה דבר מאכל, אין זה מעיקר ההלכה, אלא ממדת חסידות וזהירות בעלמא. [תוס׳ פסחים קד: ילקוט יוסף, דיני ברכות עמוד תקפט].

לח מי שרגיל לנסוע מעיר לעיר מידי יום למקום עבודתו, או שהוא נהג ציבורי המסיע אנשים מעיר לעיר מידי יום ביומו, ושוהה בנסיעתו שעה וחומש, נכון שיברך הגומל אחת לשבוע, ביום שבת, ויפטור את כל הנסיעות שנסע במשך השבוע. אבל תפלת הדרך יש לו לומר בכל יום בתחלת הנסיעה מעיר לעיר, כשיצא מהעיר והחזיק כמה רגעים בדרך. [ילקו״י שם עמ׳ תקצ].

סימן רכ – הטבת חלום ותעניתו

א הרואה חלום רע ונפשו עגומה עליו ביותר, יאמר בפני ג׳ מאוהביו: ״חלום טוב ראיתי״, והם יאמרו לו: טבא הוא וטבא ליהוי וכו׳. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקצ].

ב הרואה חלום רע שצריך להתענות, זהו דוקא כשנפשו עגומה עליו ביותר, ויודע שאם יתענה ויפשפש במעשיו ימצא מנוח ומרגוע לנפשו, אבל מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה, שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין. ובפרט תלמידי חכמים שתורתם אומנותם שראוי להם להמנע מלהרבות בתעניות וסיגופים, כדי שהתענית לא תפריע להם בלימודם. ולכן בעלי תשובה המבקשים תיקון על עוונם, בדרך כלל יש להורות להם להרבות בלימוד התורה וקיום המצוות, ולהעדיף לימוד תורה על פני סיגופים ותעניות שיש בהם כדי לבטלם מלימוד תורה. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקצא].

ג אף על פי שבכל תענית יחיד אם המתענה לא קיבל עליו התענית מבעוד יום, אינה תענית, מכל מקום בתענית חלום יפה תענית בו ביום לבטל החלום כאש לנעורת, ולכן יתענה בו ביום. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקצא].

ד מי שראה בחלום שנפלו לו התפילין מידיו, או שהפיל ספר תורה, אינו צריך להתענות. [ילקוט יוסף, ח״ג דיני ברהמ״ז וברכות עמוד תקצב].

ה הרואה חלום רע בליל שבת, מן הראוי שלא יתענה בשבת, אפילו אם החלום הוא אחד משלשה חלומות רעים שהוזכרו בשלחן ערוך (סימן רפח), אלא יקדיש את יום השבת ההוא לקריאת תהלים, ובעסק התורה כפי כוחו בהתמדה ובחשק. ותורה ותפלה מעבירין את רוע הגזרה. ונכון שימנע משיחת חולין, ונרצה לו לכפר עליו. אולם אם לבו דוה עליו, ונפשו עגומה עליו ביותר, ומצטער צער גדול מאותו חלום רע, מותר לו להתענות אפילו בשבת, וכל היום ישב בבית הכנסת ויעסוק בתורה כפי כוחו. ואחר השבת יתענה יום אחד כדי לכפר על עוון ביטול עונג שבת, ושב ורפא לו. ובפרט אם יודע שחלומותיו מתקיימים. והוא הדין בכל זה גם בליל יום טוב, אף על פי שביום טוב יש גם מצות שמחה. [ילקו״י, ברכות עמוד תקצב].

ו אם חלם שמצווים לו בשמים להתענות בשבת, או לעבור על איסור קל שבקלים, אסור לו לשמוע לחלום זה, בין שחלם הוא בעצמו, בין שחלמו עליו אחרים. וכן לענין דיני ממונות אין לסמוך כלל על החלומות, כי דברי חלומות אין מעלין ואין מורידין. [ילקו״י, דיני ברכות עמ׳ תקצג].